

Relaziun sön le bilanz 2023

Discurs dl Presidënt dla Provinzia

Arno Kompatscher

Balsan,

Consëi dla Provinzia autonoma de Balsan,

ai 6 de dezëmbër dl 2022

PERTS PRINZIPALES DL DISCURS

Belanfat tan imprescionanta che la soma de 6,69 miliarg é, l'increment de aspetatives y problems, sciöche ince les ghiranzas de soluziuns che alda lapró lascia ince parëi chësta soma modesta.	1
Les prognoses aratades ciamó dan da n ann poscibles sön la chersciüda economica y le svilup di prisc é gnüdes desdrütes dala vera tl'Ucraina.	2
Dan i problems che se broderëia adincuntra ne podunse no s'un sciampé no se cumpré ciará. I messun s'arjigné y arjigné nosta provinzia y se mudé y la mudé.	4
I systems che arjunj n punt de tomada y vá te mudaziuns de svilup esponenziales nes porta debota al limit dl fatibl.	4
L'ann che vëgn gnarál regolé danü i contribuc por alzé l'efiziënza dl'energia y amplié la produziun d'energia da fontanes renovables.	5
Al gnará ince metü l'atenziun sön l'economia zircolar. Le proscimo ann gnarál mudé le sistem dl refodam.	6
Le travert dla Provinzia de Balsan romagn la valorisaziun dl raiun agrar, sciöche ince la garanzia dla funziun de fornidöra y la competitivité dl'agricoltöra dl Südtirol.	7
Nce plu mesuns de finanziamënt ne muda nia l fat che dantaldut l'agricultura da mont ie te na situazion zariëusa y chësc ne ie nia mé gauja dl lëuf.	8
Tl Südtirol ne ie la transizion de viers de na intensità turistica sustenibla y na cultura turistica inuvativa ne ie nia dl'onch unfat longia o ria, a uni maniera iel te chësc cuntest unì fat n bon prim var inant.	8
L zënter de coordinamënt dla mubiltà cun la roda metü su tl 2022 ti dajerà na sburdla al setor. L plan de mubiltà cun la roda dajerà te chësc cuntest dant la direzion.	9
L Plan Naziunel per l se Refé y la Resilienza (PNRR) pieta de bona puscibleies dantaldut per l setor dla mubiltà y per l ampliament dla formes de mubiltà sustenibles tl ciamp dla ferates, dla rodes y dla curieres.	10
La Urganisazion per la Culaburazion y l Svilup tl'Economia (OECD/OCSE) cunsiëia de nvesti deplù te setores da chëi che l unirà a se l dé la chersciuda economica tl dauni. Danter chisc iel dantaldut l'istruzion, la nrescida y l svilup.	11
Deberieda cun i lauratueresc dla Facoltà de Scienzes y Technologies dl NOI Techpark vëniel metü la fundamëntes per n campus universiter y de inuvazion.	11
La relevanza dl svilup demografich se lascia reprejenté placativamënter dala cuota dla persones d'età sëura i 65 ani tla sozietà: tl 2013 fovela dl 19 percënt, tl 2030 sarala bonamënter dl 24 percënt.	13

Potenzié i sorvisc daimpró dai paisc y renforzé insciö ince la funziun dles doturies y di doturs de medejina generala, dles pediatres y di pediatri, y ince dles apoteches é bojëgns che ne pó nia plü gní sburlá.	15
Al é da dí che i un bëgn manco scolares y scholars co dan da agn, mo l'oferta formativa é plü ampla y vëgn ince anuzada te na majera mosöra.	16
Tres les mosöres dl frabiché abitatif che é bele danman éra jüda ti ultimi dezens da arjunje resultac importanc, sciöche por ejëmpl da aumenté de cotan le numer d'abitaziuns de proprieté che rapresentëia implü por tröpa jënt n'assicuraziun solida dla vedlëza.	17
Öna dles conquistes zentrales arjunte cun i agn é le consolidamënt a dorada lungia dl'independënza finanziara relativa dla Provincia de Balsan.	17
Nosta autonomia se damana tres indô che al vëgnes fat coreziuns de svilups falá, sciöche al é atualmënter debojëgn sön la basa dles sentënzes dla Curt Costituzionala do la reforma costituzionala dl 2001.	18
Personalmenter sunsi dla minunga che na sozieté cun i medemi dërc é na gran oportunité che á tröc potenziai de svilup.	19

(AL VEL CI CHE VĚGN DIT)

Stimada Presidëta,
stimades Aconsidësses y stimá Aconsiadus dl Consëi provincial,
stimada Indunada!

I messun indô mête impé n bilanz bindebó gran. L'Aministrasiun provinciala á a desposiziun feter 6,7 miliarg de euro dl 2023 por ti ester ai compic danman y ti jí adincuntra ales desfidades che s'aspeta. Belanfat tan imprescionanta che la soma de 6,69 miliarg é, l'increment de aspetatives y problems, sciöche ince les ghiranzes de soluziuns che alda lapró lascia ince parëi chësta soma modesta. Chësc vel tan deplü sce an pënsa al svilup malsigü dl'economia tl'Europa y sura döt le monn. Parores sciöche inflaziun, stagnaziun, stagflaziun y rezesciun vëgn indô sö y ti fej gní i ciavëis grisc dai crüzi a tröpes porsones che vir dassores, a geniturs, a praticanc dl'economia, a economs y a responsabli dla politica.

Belanfat tan imprescionanta che la soma de 6,69 miliarg é, l'increment de aspetatives y problems, sciöche ince les ghiranzes de soluziuns che alda lapró lascia ince parëi chësta soma modesta.

Le barometer dl'economia dl Südtirol é indô jü zoruch y á arjunt le livel de aspetatives anfat a chël dl 2013 y dl 2014. Te chësc tēmp â la Provinzia de Balsan da scombate cuntra les consequēnzes dla crisa economica da inlaota, les limitaziuns de spëisa massives y les antergnüdes tl'autonomia tres le govern de Monti. Por mirit dl Pat de segurëza sciacaré fora dl 2014 y dla poscibilité de arbassé la ciaria fiscala – dantadöt por les impreses mo ince por i livi de davagn plü basc – éra jüda da dailó incá da superé tröc de gragn impedimēnc. Les investiziuns, l'ocupaziun y le consum cun les chersciüdes dles entrades corespognēntes por la Provinzia s'á svilupé a na moda positiva. Sciöche reaziun al arbassamēnt dles cutes él gnü smendrí laota les mosöres de sostëgn economich. Ti agn é chësc oientamēnt strategich fundamental gnü pesé fora tres danü. Al é gnü metü sö mosöres de sostëgn nöies, mo ince indô tut demez en pert alisiraziuns fiscales.

Dles ghiranzes da capí de alisiraziuns fiscales nöies ne tignunse nia ciamó cunt te chësta proposta de bilanz, ajache la dotaziun de mesi danman é bele piciera por le bojëgn anunzié y les entrades che toma fora surapró mëss gní cuntrafinanziades tres la renunzia

de mosöres planificades. Chësc ince por le fat che te val' ciamps unse bele la situaziun che al mëss gní metü a disposiziun tres n bilanz suplementar mesi surapró y an sá che chësc sará bonamënter manco gran. De ci che i messarun indere tosc baié por ci che reverda chësc, é i alisiramënc fiscai surapró por investimënc, che müda nosc sistem economich a na moda da sconé les ressurses y s'orienté a n svilup sostignibl. Avisa i svilups dramatics delá dal confin oriental dl'Uniun europeica mostra tan strategich che n te orientamënt nü, che se concentreia sön l'efiziënza dles ressurses y les fontanes de energia renovables é y porta pro insciö a na segurëza de dorada lungia de nostes fondamëntes de vita.

Les prognoses aratades ciamó dan da n ann poscibles sön la chersciüda economica y le svilup di prisc é gnüdes desdrütes dala vera tl'Ucraina. Cun i cosc dl'energia alc y l'inflaziun che vá sö unse bele messü stlü jö n pachet de alisiramënc ampl, por daidé debota les zitadines y i zitadins y mantigní i sorvisc soziai y publics importanc, che risciâ da gní metüs al prigo dala presciun di cosc. Chësc bojëgn nes accompagnarà bonamënter ince ciamó dl 2023. Le Consorzi di Comuns dla Provinzia de Balsan á bele anunzié che al ó ester mesi surapró por che an sides bogn da gestí inant sorvisc publics, implanc sportifs y nodadoies, tan inant che ara vá zënza alzé les tarifes. Al é indöt passa 350 miliuns de euro danman por le finanziamënt di Comuns. Porvia dla portada sozuala ampla dará la Provinzia de Balsan so contribut y ara metará a disposiziun cun la pröma mudaziun dl bilanz rodunt 20 miliuns de euro surapró. Tl medemo momënt messunse ince se porvé a düc i atri liví aministratifs por mantigní les istituziuns de interes publich.

Les prognoses aratades ciamó dan da n ann poscibles
sön la chersciüda economica y le svilup di prisc é gnüdes
desdrütes dala vera tl'Ucraina.

Deperpo che cina al scomenciamënt dl 2022 ciarân prinzipalmënter che döt se remetess almanco en pert do la pandemia, s'adressëia l'atenziun dal scomenciamënt dla vera tl'Ucraina al schivé na stagflaziun, sciöche ince ala garanzia dla fornidöra de energia. Aladô dles ultimes sciazades dl fonds monetar internazional s'alzará le produt intern brutto dla zona dl euro chësc ann ciamó dl 3,1 porcënt, mo ma plü dl 0,5 porcënt tl ann che vëgn dl 2023. Por la Germania s'aspeton cinamai n arbassamënt dl PIB dl 0,3 porcënt. Chëstes n'é nia de bones aspetatives. Dal'atra pert unse mëisc da na gran ativité do nos, olache la chersciüda economica á superé les aspetatives - dantadöt tla Talia. L'ultima

atualisaziun dl document de planificaziun finanziaria statala sottrissëia por ci che reverda chësc che al é, ince cun le svilup positif nia aspeté di ultimi mëisc, n'aspetativa de chersciüda smendrida por l'ann che vëgn. Les prognoses che n'é bele insciö nia straordinares dl 0,6 porcënt vëgn porchël arbassades al 0,3 porcënt. Tl medemo momënt baia le document dl 7 porcënt de inflaziun por chësc ann y dl 5,5 porcënt por le proscimo ann. L'ultima calcolaziun dl'inflaziun por otober dl 2022 tres l'ASTAT á relevé por Balsan n valur dl 11,4 porcënt. Te chësc contest malsigü mëss l'Aministraziun provinziala gní metüda plü co mai te na situaziun da mëte a jí ince debota mosöres por garantí le cheder stabil, olache al pó se svilupé la vita sozuala y economica.

Ti ciaran zoruch ala crisa, por na gran pert oramai superada, dl COVID pón dí cun na certa sodesfaziun che l'Aministraziun provinziala á odü chësta desfidada ince sciöche ocasiun. Chësc vëgn desmostré da ejëmpli de suzes sciöche la gestiun de düc i aiüc Covid tres na plataforma digitala aposta, la poscibilité dl azes unich cun le SPID a düc i sorvisc online dl'aministraziun, sciöche ince l'introduziun dl smart working sciöche forma de laur flessibla y tres plü atrativa. Odëi les crises sciöche ocajuns daldöt aladô de Winston Churchills „*Never let a good crisis go to waste*“ (“No lascé che an ne s'anüzes nia de na bona crisa”) deventará le dër leitmotiv di proscimi agn. Chësc depënn dantadöt da dui de gragn trends che an conësc bele da n pez, analisá bun y che an pó defin preodëi: le svilup demografich devers de na sozieté dër vedla, sciöche ince la mudaziun dl clima devers de n planët olache ara ne vá nia da vire.

Odü globalmënter n'é i problems, che vëgn da chësc nia partis sö anfat y al é na desfarënzia che salta tl edl danter nord y süd. Dantadöt les consequënzes dla crisa dl clima ó dí na mudaziun di tëmps. Dan i problems che se broderëia adincuntra ne podunse no s'un sciampé no se cumpré ciará. I messun s'arjigné y arjigné nosta provinzia y se mudé y la mudé. Porchël adorunse n'economia sana y solida, por finanzié y afronté la trasformaziun che vá debojëgn. Por chësta recostruziun messarunse lauré dassënn sön nos, ponsé tres ciámó n iade les ghiranzes y limité le sfrutamënt suramené dles ressurses limitades. Cualité impede cuantité, cërtli stluc, “rucsoc” de CO2 compensá y renunzia é i slogans dles mudaziuns che vá debojëgn. Dlungia les ressurses economiches y finanziaries adorunse solidarieté, aladô dl secundo prinzip de basa¹ dl'Agenda 2030 dles

¹ Leave no one behind

Naziuns unides. Mo an ne mëss nia a vigni moda damané les Naziuns unides o le monn spezialisé internazional por capí tan sotes che les consequènzes che vëgn dala mudaziun climatica y dales condiziuns dl tëmp svantajoses sará. Al tleca n'odlada ai bosc dl Südtirol.

Dan i problems che se broderëia adincuntra ne podunse no s'un sciampé no se cumpré ciará. I messun s'arjigné y arjigné nosta provinzia y se mudé y la mudé.

Le Südtirol á na spersa de 740.000 hectars, ca. 350.000 hectars de chisc é bosch y al é rodunt 20.000 patruns de bosch. Passa 5.000 hectars de bosch é atocá dal chefer dla scorza. Ince sce an se proa cotan n'él nia meso al momënt da architè chësta plaia. Do l'avenimënt dla tempesta Vaia ti él naota gnü paíé fora por 2.629 domandes 21,4 miliuns de euro de contribuc ai patruns de bosch atocá y ciamó 10 miliuns de euro por porté demez i lëgns danajá. Implü él gnü autorisé i contribuc por i insciödic lëgns rampin, sciöche ince por la scorzada por ti ester diretamënter al chefer dla scorza.

Mo chësc problem nes mostra al momënt nüsc limic ince cun döt le svilup tecnologich, scientifich y economich. I systems che arjunj n punt de tomada y vá te mudaziuns de svilup esponenziales nes porta debota al limit dl fatibl. Chësc é ince l'amonimënt che vëgn tres indô sottrissé dala sciënza en relaziun cun la crisa dl clima. L'atach dl chefer dla scorza é n bun ejèmpl, ajache al n'é nia ma n problem di bosc y di patruns de bosch. Chësta crisa ti bosc dl Südtirol danajëia funziuns importantes dl bosch: meton man dala funziun de proteziun da lovines, roes y d'atri avenimënc de erojiun ala funziun de recreaziun cina al bilanz dl'ega y sará porchël colada a cosc de consequënza alc.

I systems che arjunj n punt de tomada y vá te mudaziuns de svilup esponenziales nes porta debota al limit dl fatibl.

Tan dramaticamënter che le problem dla mancianza d'ega pó se svilupé, nes á mostré chësc ann. Tl Südtirol án messü detlaré l'emergënza d'ega, ince sce i oress sottrissé chiló che les mosöres n'é nia stades tan limitantes mo plücoater ma regoles da fondamënt. Mo al é bëgn tler che la cuantité dles prezpitaziuns de chësc ann, dantadöt tl süd dla provinzia, é stades de feter n terzo sot ala mesaria de n tëmp lunch y plü avisa do n invern dër assüt cun püces prezpitaziuns. Pro nüsc vijins a süd é la situaziun stada ciamo plü ria. Datrai unse nos tl Südtirol messü lascé fora ega dai resservars y prodüje impara forza elettrica te orars desvantajusc por garantí la fornidöra de ega da bëre tl Venet. Ince chësc

é n pice ejëmpl di cosc che an messará tres indô afronté cun la crisa dl clima. La domanda di cosc vëgn dantadöt dant ince tl ciamp dla proteziun zivila. Les consequënzes dla mudaziun dl clima sënton bele. L'avertimënt de prighi poscibli devënta tres plü importanta. La proteziun zivila nes reverda pö düc. Ara se ghirará te n tēmp mesan y lunch de plü mesi co che ara n'á ghiré cina sēgn. Y por chësc messunse tosc cherié na majera liberté d'aziun finanziara.

Atualmënter é la domanda dl'energia öna dles plü importantes. Co podunse pa ti ester ala pecüгна de energia che nes manacia y garantí la segurëza de reformimënt? Y co podunse pa s'anuzé dla mudaziun de strotöra che vá debojëgn ince por se stravardé dala mudaziun dl clima o da sües consequënzes? De regola vára da respogne cun döes respostes. L'ampliamënt dl'efiziënza dl'energia, sciöche ince l'ampliamënt dla pert de energia renovabla prodüta tla provinzia. L'ann che vëgn gnarál regolé danü i contribuc por alzé l'efiziënza dl'energia y amplié la produziun d'energia da fontanes renovables. Al é da nominé dantadöt la stabilisaziun dl contribut por le ressanamënt energetich de ciasas da de plü families dl 80 porcënt, i contribuc por l'ampliamënt dla fornidöra cun cialt da telescialdamënt da masses biologiches y l'ofensiva fotovoltaica.

L'ann che vëgn gnarál regolé danü i contribuc por alzé l'efiziënza dl'energia y amplié la produziun d'energia da fontanes renovables.

Al gnará ince metü l'atenziun sön l'economia zircolar. Le proscimo ann gnarál mudé le sistem dl refodam. Al dess gní respeté les forzes dl sistem local sciöche ince garantí deplü la transparënza y l'efiziënza. Na pera miliara particolare sará l'implant de tratamënt dl paltan de depuraziun a San Lorënz, a chël che an ti salta finalmënter ite, por s'anuzé le miú che ara vá dl potenzial dla recuperada de fosfor y energia y stlütje insciö i cërtli de materies prömes y energia tla provinzia. N ater punt zentral sará l'atuaziun dles indicaziuns fora dl Plann de proteziun dles eghe. Ti agn che vëgn jarará debojëgn de tröc investimënc tl ciamp dl manajamënt dles eghe pazes, por garantí inant la bona cualité dles eghe y la bona condiziun dl'ega dl Südtirol.

En relaziun cun le bilanz dl'ega y la cualité dles eghe él ince da nominé le compit y la responsabilité dl'agricoltöra y dl'economia forestala. Les prezipitaziuns é tl Südtirol de feter 5.000 miliuns de metri cubics al ann. Tres la coltivaziun de sperses agricole cun

maschins posoces, la pordüda dla biodiversité, le runciament de sperses de bosch y la pordüda de strac de humus vëgn les masses y la velocité de deflus de regola maius. Chësc n'á nia ma consequënzes negatives sön le bilanz dl'ega y dles sostanzes nudridives, ajache l'ega rogorüda demez y les sostanzes nudridives lavades fora vá pordüdes, mo porta ince al fat che i rüs röia tres plü debota al limit de süa capazität da tó sö y gaujëia insciö l'intervënt dla proteziun zivila. Sambëgn fossel falé da ti atribuí chiló la responsabilità ma al'agricoltöra y al'economia di bosc. L'urbanisaziun y la costruziun che vëgn tres majeres, sciöche ince les infrastrotöres desvalies che vëgn adorades por fins turistics porta ince pro dassënn ai svilups falá che an pó osservé. A chësc ti mësson jì adincuntra tres na planificaziun prudënta, mosöres tecniches y na buna pratica agricola y de economica forestala. Chësc trend, le prigo de tèmps de süta y le bojëgn d'aziun colié impara é ince gnüs reconesciüs a livel nazional y al é gnü metü a desposiziun mesi aladô por implanc de inagaziun. TI Südtirol resultëiel adinfora le bojëgn da lauré fora debota proiec che é por valch y i dé jö por s'arjigné ca le miú che ara vá ales mudaziuns che an pó s'aspeté.

*Al gnará ince metü l'atenziun sön l'economia zircolar.
Le proscimo ann gnará mudé le sistem dl refodam.*

N stromënt important por sostigní na buna pratica dl'economia agrara y forestala é tres ciamó i paiamënc direc tl cheder dla politica agrara europeica coletiva, sciöche ince le program de svilup rural. Le travert dla Provinzia de Balsan romagn la valorisaziun dl raiun agrar, sciöche ince la garanzia dla funziun de fornidöra y la competitivité dl'agricoltöra dl Südtirol. Al contrar de d'atri paisc europeics êl tla Talia cina sëgn n program statal sön le svilup agrar, sciöche ince programs regionai. Por le Südtirol ê chësc n vantaje ajache le program podô gní adaté plü saurí ala situaziun locala y ai bojëgns dl'economia da munt. TI tèm de sostëgn nü 2023-2027 se mudarà baldi chësc y portará para ciamó de plü desfidades por l'Aministraziun provinziala. Porvia dles normes dl'UE nöies sarál ince tla Talia ma plü n plann de strategia nazional cun n program de sostëgn. Te chësc cheder mësson tigní cunt di bojëgns regionai te na forma o l'atra. Ala Talia ti spetel feter 7 miliarg de euro por le svilup agrar che dess gní partis sö por le svilup agrar aladô de criters nüs. Porchël é l'important da mëte chiló la fondamënta por les prospetives de svilup sostignibles tl Südtirol. I stromënc, sön chi che i orun tres ciamó mëte pënc é conesciüs. Ara nen vá de paiamënc de compensaziun por na coltivaziun sfadiosa, de programs

ambientai agrars, de sostegn dl'agricoltöra biologica, de sozesciun d'azienda, de mosöres de investimënt, de mosöres tl ciamp forestal, sciöche ince de programs de svilup rural Leader. Tl program 2014-2020 êl a desposiziun por i contribuc publics 51,7 miliuns de euro al ann, deperpo che por le program 2023-2027 él preodü 54,3 miliuns de euro al ann. Tl ciamp di paiamënc direc dla insciödita pröma corona dla politica agrara coletiva él preodü che al sides n avaliamënt di paiamënc al hectar de altamo le 85 porcënt cina dl 2027 a nivel statal. A chësta moda sarál bëgn tres ciamó desfarënzies regionales tl paiamënt diret a hectar, mo le valur mesan danter les regions s'avijinëia ciamó deplü, y chësc ó dí n vantaje finanziair por l'agricoltöra dl Südtirol.

Le travert dla Provincia de Balsan romagn la valorisaziun dl raiun agrar, sciöche ince la garanzia dla funziun de fornidöra y la competitivité dl'agricoltöra dl Südtirol.

Nce plu mesuns de finziamënt ne muda nia l fat che dantaldut l'agricultura da mont ie te na situazion zariëusa y chësc ne ie nia mé gauja dl lëuf. Pra la majera spëises de produzion, i cosc auc dla vejeladura y dl'energia y l priesc bas dl lat ie chëst ann mo ruvà leprò la stënta d'ega. Per l'economia dl lat ie la situazion tl 2022 stata particulermënter ria. Chëst ann ti iel unì cunzedù n sustëni finanziair straordiner per i paures dal lat y nchin ala fin dl ann uniral paià ora cuntribuc per plu de 3.800 dumandes, de ndut 14 milions de euro. L se trata de na misura cun chëla che l pëis di cosc tan auc dassëssa unì alesirà y l pericol smendri che l'agricultura da lat ativa vënie arbanduneda. Per n tēmp mesan y lonch saral a uni maniera de bujën de na strategia cunzerteda plu sterscia da pert dl'economia dl lat tl Südtirol per sparanië da una na pert cosc y nuzé dal'autra pert la capaziteies esistētes a nivel de marketing agricul per mëter tla lum l miec puscibl la marca Südtirol. De chësc viers à l'Agenzia de marketing IDM ti ultimi ani nvestì truep lëur tl svilup y tl pusizionamënt dla marca Südtirol per fé l var da na marca de destinazion a na marca regiunela. Chësc pusizionamënt nuef possa zēnzauter judé, ma la dezijions strategiches mpurtantes per seguré l daunì dl'economia dl lat te nosta provinzia, chëles muessa l'economia dl lat danz nstëssa tò y mëter a jì finalmënter na culaburazion strategica plu strēnta tl nteres di/dla paures.

Nce plu mesuns de finanziamënt ne muda nia l fat che dantaldut l'agricultura da mont ie te na situazion zariëusa y chësc ne ie nia mé gauja dl lëuf.

N var strategich mpurtant ie chëst ann unì fat tl ciamp dl turism. Cun l program de svilup dl turism provinziel 2030+ y la dezijion de fermé l aumënt di posc liec iel unì crià na fundamënta mpurtanta per n svilup dl turism de cualità. Šën vala de fé n relevamënt dl numer di posc liet per ghesc te nosta provinzia acioche l posse unì dat dant n lim mascim cun numeri. N basa a chisc dac vala pona de urganisé l'asseniazion di posc liet. Per schivé la stagnazion temuda dl setor turistich tl tēp de transizion vëniel cunzedù 7.000 posc liet a livel de chemun y 1.000 posc liet a livel provinziel sciche antizipazion. L numer di posc liet de chësta resserva antizipeda unirà po tl tēp de diesc ani inò valivà ora cun i liec dac su. Regulamentazions ezeziuneles uniral fat per eserzies rezetifs ti zētri storics di luesc cun l obietif de i revitalisé. Nce per la feries sun l luech da paur, l agriturism, uniral, do che l ie unì apurvà i criteres curespundēnc da pert dla Jonta provinziela, fat ezeziuns per mantenì i luesc da paur de familia. Tl Südtirol ne ie la transizion de viers de na intensità turistica sustenibla y na cultura turistica inuvativa nia dlonch unfat longia o ria, a uni maniera iel te chësc cuntest unì fat n bon prim var inant.

Tl Südtirol ne ie la transizion de viers de na intensità turistica sustenibla y na cultura turistica inuvativa ne ie nia dlonch unfat longia o ria, a uni maniera iel te chësc cuntest unì fat n bon prim var inant.

N tel var ons ënghe fat tl setor dla mubiltà y dl trasport public local de persones. I servijes ie unic asseniei da nuef, ma l resta mo vel deficultheies de scumenciamënt y de adatomënt che muessa mo unì superei. Coche preudù tla bandida dla garejeda furneral tl 2023 plu de 300 curieres nuevas. Oradechël unirà mplemenà dut l sistem dla chertes de viac. Tres chësc sistem saran boni de nuzé truepa puscibltheies nuevas dla digitalisazion y nsci puderà i rēms d'azes unì smendrii. Tres l for majer svilup dla digitalisazion di servijes se giauriral puscibltheies nuevas per l manejamënt dl trasport y di hotspots. Limpea puderà var do var unì automatisedes la limitazions dl trafich per i raions sensibli. Tl medemo tēp ti uniral garanti l azes ala grupes de persones che n à la rejon. Cun l plan provinziel per na mubiltà y logistica sustenibla dëssel unì definì avisa la mesures per la segunda pert dl Plan dl Clima Südtirol 2040 acioche l posse unì arjont i traversc metui dant tla prima pert

dl Plan dl Clima. De ndut ons a despusizion per la infrastructures y l trasport de persones ntêur n 446 milions de euro.

Cun l zënter de coordinamënt dla mubiltà cun la roda, metù su tl 2022, ti dajeran na sburdla al setor. L plan de mubiltà cun la roda dajerà te chësc cuntest dant la direzion. L sustëni y l alesiramënt de scumenciadives per la mubiltà cun la rodes nce sëura l'ativiteies dl tēmp liede ora, y chël dantaldut per jì a lauré y a scola, dëssa unì renfurzei. Per chësc fin iel nce de bujën de crië plazes segures per lascé la rodes y l ampliament dla rë di troies per la rodes.

L zënter de coordinamënt dla mubiltà cun la roda metù su tl 2022 ti dajerà na sburdla al setor. L plan de mubiltà cun la roda dajerà te chësc cuntest dant la direzion.

L ampliament y l miuramënt dla rë dla ferates resterà nce tl ann che vën na tematica mpurtanta. L'eletrificazion dla ferata dla Val Venuesta dëssa finalmënter jì inant cun sgors. I lëures per l slargiamënt dl tunel Josefsberg unirà, do la sostituzion dla firma de costruzion, inò tèuc su y unirà bonamënter stluc ju d'auton dl 2023. Nsci puderà la trassa Maran-Töll finalmënter inò unì metuda n funzion y nuzeda. Nce i plans d'ampliament dla linia de Maran, l ampliament dl tunel dl Virgl, dla fermeda St. Jakob a Bulsan y dla varianta dl Riggertal unirà, deberieda cun la RFI, realisei.

Tl setor dla stredes saral da garat ntêur n 92 milions de euro. De chisc unirà feter l 50 percënt nvestii tla segurëza y tl miuramënt dla rë dla stredes. Zirca l 45 percënt dëssa, tres la realisazion de proiec per l alesiramënt dl pëis dl trafich ti zëntri di luesc, mené a n miuramënt dla cualità de vita. De chësc viers uniral jìt inant cun i lëures per la zircunvalazions de Maran, Kastelbell, Vahrn y Kiens y metù man cun i lëures per la zircunvalazions de Percha y Branzoll. Da auzé ora ie i ntervënc y la proietazions per la reorganisazion dla rë dl trasport dla zità de Bulsan, dantaldut tl raion tl sud dla zità. L 5 percënt di mesuns restei unirà, alincontra, adurvei per cuntribuc ai chemuns per aumënté la segurëza dl trafich. N'atenzion particulera ti uniral te chësc cuntest dat a proiec che ne mira nia mé ala segurëza, ma nce a na mubiltà sustenibla, per ejëmpl sce l vën realisà troies per la rodes, fermedes per la curieres y plazes per i auti, nce per l sustëni de na mubiltà intermodala. Per cie che reverda i Juesc olimpics dl 2026 iel unì metù a

despusizion mesuns finanziaie per miurè i azesc ai zèntri olimpics. L'unirà frabicà sortes defrèntes de infrastructures che cumpurterà n miuramènt dla segurèza y dl flus dl trafich. L'Plan Naziunel per l se Refé y la Resilienza (PNRR) pieta de bona pusciblteies dantaldut per l setor dla mubiltà y per l ampliament dla formes de mubiltà sustenibles tl ciamp dla ferates, dla rodes y dla curieres. L'inuvazion y la tematiches sciche i veiculi a lectrisc y la produzion de idrogen vèrt y nce la nuzeda de chësta technologies tl trasport public local de persones unirà ativedes y renfurzedes tres proiec defrènc.

L'Plan Naziunel per l se Refé y la Resilienza (PNRR)
pieta de bona pusciblteies dantaldut per l setor dla
mubiltà y per l ampliament dla formes de mubiltà
sustenibles tl ciamp dla ferates, dla rodes y dla curieres.

N generel iel da sottrissé la mpurtanza dla nrescida y dl svilup canche la va de afrunté costrutivamènter la ndesfidedes dl mudamènt dl clima, dla crisa dl'energia y dl svilup demografich. Te chësta pruposta de program dl bilanz iel preudù per dut chësc n 153 milions de euro, ma nëus tenion cont che via per l ann puderons mo mpenië plu de 20 milions de euro. Tl mumènt mancel defati belau defin i mesuns finanziaie per curi i cuntribuc scric ite tl bilanz per la inuvazion, y nce pra l finanziaimènt dla Università, dla EURAC y dl NOI Techpark ne tleca la somes scrites ite tl bilanz mo nia per curi l bujèn aspirà.

I cunsèies internaziunei che nes vèn fac n cont dla tematica inuvazion ie tleres: La Organizacion per la Cooperazion y l Svilup Economch (OECD/OCSE) cunsiëia de nvesti deplù te setores da chëi che l unirà a se l dé na chersciuda economica tl dauni. Danter chisc iel dantaldut l'istruzion, la nrescida y l svilup. Te chësta pruspetiva ie da udèi l'acurdanza de prestazion nueva per i trèi ani che vèn dla Università Ledia de Bulsan sciche nce la giaurida dl NOI de Burnech, prugrameda per l'ansciuda dl 2023. L'nvestimènt dëssa renfurzé la luegia de cumepetènza y economia Burnech. Iló arà lerch la Università, ativateies de nrescida cun na professura sponsoriseda per produzioni sustenibles tl ciamp di auti, per l setor dla rè "automotive", per aziendes y start-ups. Per chësc proiet iel, per fortuna, stat puscibl arjonjer na bela cuota de finanziaimènt dal fonds statel per l svilup y la coesion (FSC).

La Urganisazion per la Culaburazion y l Svilup
tl'Economia (OECD/OCSE) cunsiëia de nvestì deplù te
setores da chèi che l unirà a se l dé la chersciuda
economica tl dauni. Danter chisc iel dantaldut l'istruzion,
la nrescida y l svilup.

L'Università de Bulsan à, ora che l travert dl striavamënt, dla scemplificazion y dl sparani curespundënt sun la basa dla Spending Review elaburea, l obietif de fé avané inant si atratività y tré nsci adalerch plu studëntes y studënc. A chësta moda se arbassa nce i cosc de mesaria per cë. Tl tēp mesan dëssel unì arjont na cumpëida de 6.000 studëntes y studënc a pië via dala cumpëida de ncuei 4.500 studëntes y studënc. Per chësc fins uniral nce svilupà la facultà de injenieria nueva. Si giaurida ie prugrameda per l ann 2024. Cun la ntegrazion dla elotronica ti cursc universiteres atuei injenieria mecanica y nformatica dëssel unì crià n stude nzentrà sun automazion, robotica y inteligënza artifiziela. Deberieda cun i lauratueresc dla Facultà de Scienze y Technologies dl NOI Techpark vëniel nsci metù la fundamëntes per n campus universiter y de inuvazion. A chësta maniera renfurzons y ti dajons na sburdlà inant ala capacità dl Südtirol de afrunté l dauni ti setores agroalimentar, ambientel y forestel coche nce pra tematches sciche l'automazion, la robotica y la inteligënza artifiziela. Per l'Università Liedia de Bulsan iel atualmënter preudù, per l ann 2023, 75 milions de euro. L bujën preudù ie feter dl 10 percent plu aut y la ressorses unirà ntegrede ntan l ann. Nce te d'autri ciamps ie la situazion semienta. Te chësc cuntest iel da capì ciuldì che l ie da mèter verda cun la descuscion sun n mo majer arbassamënt dla chëutes.

Deberieda cun i lauratueresc dla Facultà de Scienze y
Technologies dl NOI Techpark vëniel metù la fundamëntes
per n campus universiter y de inuvazion.

Scebën che l ti ie unì dat gran atenzion a n'asseniazion mireda dla prioriteies, ne saral cun la ressorses finanziales a despusizion mpò nia puscibl tenì cont defin dl for majer bujën te duc i setores. Chësc ie da una pert gaujà dai aumënc di priejes nunziei y dal'otra pert dal svilup economich. Dantaldut ti ciamps Lëur, Sanità y Soziel porta nce l svilup demografich pro a n bujën for majer che la va de curì. La relevanza dl svilup demografich se lascia reprejenté placativamënter dala cuota dla persones d'età sëura i 65 ani tla sozietà: tl 2013 fovela dl 19 percent, tl 2030 sarala bonamënter dl 24 percent.

Atualmënter ie l'età mesana dla persones cun na malatia cronica tl Südtirol pra i 63 ani y menadrè chësta zifra nes lascia nmaginé cie che n'età mesana for plu auta dla popolazion uel dì per l bilanz publich.

Na udleda ala zifres mostra che ti ultimi ani ie la spëises per l ciamp dl Sozial states danter chëles che ie chersciudes l plu. Tl ann 2016 preudova l bilanz de scumenciamënt tl setor dl Sozial stanziamënc de ntëur n 448 milions de euro y tl 2019 stanziamënc per ntëur n 499 milions de euro. L bilanz dl ann passà ie pià via cun na previjion de n 567 milions d'euro y per l ann 2023 pions via da 554 milions de euro. Tl medemo tēmp iel da s'aspité che ntan l ann uniral a se l dé l bujën de plu ressorses che speron de curì cun na stanziamënc de njonta. L Südtirol à na rë soziela spëssa cun n 7500 culaburadëures che lëura deberieda cun n 400 lies y associazions y plu de 10.000 ulenteres. L ie ëi y ëiles che tēn su duta ch'sta rë garantian plu de 650 servijes. Cun l Plan sozial provinziel che ie tl lëur de unì apurvà, dëssel unì metù na fundamēta strategica, sun chëla che chësc setor possa ti ani che vën se svilupé inant bën. L se trata de strategies y mesures trasverseles cun chëles che n cëla de renfurzé mo deplù la cumenanza y ativé l capital sozial. La va dla partezipazion dla persones nteressedes y dl sustēni de na vita autonoma, de cumbat contra la puertà, de segurazion dla cualità di servijes soziei, dla reforma di distrec soziei, dl manejamënt dl personal y dl bujën de personal spezialisà, dla cooperazion danter l Sozial y la Sanità coche ala fin nce, ma nia per ultim, dla valorisazion dla funzion dl Terzo setor y dl ulentariat.

N mpuls mpurtant per la interazion danter i setores Sanità, Familia y Sozial ie nce unì dat dala lege provinziela sun l nvedlimënt atif, che afruntea tematiche sciche na miëura partezipazin y nclujon, la prevenzion y la sanità sciche nce la segurëza dla persones atempedes tl Südtirol. Coche tl ciamp Sozial ie nce tl ciamp dla Familia aumentada la dumanda, per ejēmpl n cont dl'assistēza de prima nfanzia, dl'assistēza ntan l instà o domesdì do scola. Ti ani passei sons stac boni de slargë cuantitativamēnter y cualitativamēnter la ufierta, ma cialeron te unì cajo de purté inant mo de plu miuramënc, dantaldut per sustenì la families a na maniera plu mireda. La regulamentazion n cont di standarc minimis per i cosc dl personal pra i apalc per i zēntri d'assistēza de prima nfanzia, che é nstēs nvià via y marciadà ora cun l Cunsorz di Chemuns, dëssa dé n mpuls sterch y nce vester esprescion dla ntenzion tlera de miuré la valorisazion finanziela dla

professions n gran pert feminiles, propri coche cialon nce de fé per l personal nseniant y per chël che lëura tl setor dl'assistënza y dla cura.

Dantaldut pervia dla manciaza for plu sentida de lauranc y laurantes giaperà chësc nosc mpëni na dimenscion nueva. Ti 10 ani che vën lascerà uni ann 3.000 persones deplù de chëles che mët man l marcià dl lëur. Chësta nfesfideda ne puderà nia mé uni afrunteda cun l'imigrazion y l uni adalerch de personal spezialisà cualificà nuef. L Südtirol ie nchin sën mé stat bon de nuzé scialdi puech si resserve chietes de forzes de lëur. I jëuni, la persones atempedes, ma dantaldut l'ëiles, reprejentea n gran putenziel che pudëssa uni tët ite miec tl marcià dl lëur. De chësc viers possa la ufiertes de acumpaniamënt y assistënza per la families ënghe avëi na fazon positiva sun l marcià dl lëur y la criazion de valor njuntà. N generel muessen fé a na moda che l vënie arjont n aumënt dl valor njuntà dla forzes de lëur. Per ejëmpl preudan per la persones scrites ite tla listes de dejocupazion mesures de furmazion che renfurzea si capacità de lëur coche l ie nce preudù tl program statel GOL-Programm.

La relevanza dl svilup demografich se lascia reprejenté placativamënter dala cuota dla persones d'età sëura i 65 ani tla sozietà: tl 2013 fovela dl 19 percënt, tl 2030 sarala bonamënter dl 24 percënt.

N generel iel da usservé che i cosc per nosc servijes plu mpurtanc ti setores dla Sanità, dla Furmazion, dl Soziel y dla Familia avanerà inant. Mé per di, fova l bilanz de scumenciamënt a despusizion per l setor dla Sanità n l ann 2016 de ntëur n 1.177 milions de euro y per l setor dla Istruzion de n 825 milions de euro. Per l ann 2023 iel atualmënter preudù ntëur n 1.480 y n 1.070 milions de euro. Sce n ti cëla al svilup demografich ne ie chësc nia da se fé marueia, ma purempò n fat de gran ndesfideda. L'assistënza sanitera y la cura de na sozietà che vën uni ann plu vedla costa for deplù. Perchël ie la valorisazion dla professions saniteres n'otra de nosta tematiches zentreles. Dlongia l miuramënt dla cundizions genereles de furmazion y ocupazion iel per chësta professions nce de bujën de n recunescimënt adeguat a livel de paiamënt.

Tl setur dla sanité de nosta provinzia toca le potenziament dla rëi de assistënza daimpró dai paisc d'abitaziun, le recrutamënt de personal y ince la digitalisaziun pro i aspec plü importanc dl eserzize finanzia 2023. Potenzié i sorvise daimpró dai paisc y renforzé insciö

ince la funziun dles doturies y di doturs de medejina generala, dles pediatres y di pediatri, y ince dles apoteches é bojègns che ne pó nia plü gní sburlá. Al é gran ora da fá chësc, nia ma deache la popolaziun vëgn tres plü vedla y le numer dles porsones cun na maratia cronica crësc, mo ince porvia dl'esperienza che an á fat tratan la pandemia. Al é na bona idea da n punt de odüda strategich da investí te chësc ciamp ciodí che insciö vëgnel tigní n pü' indò i cosc che por esperienza aumënta tl setur sanitar vigni ann dl 3 - 4 porcënt. D'atri vantaji cun chi che i fajun cunt é na miú assistënza dles paziëntes y di paziënc, l'alisiramënt di ospedai tres l'assistënza de porsones cun maraties croniches te strotöres nia dalunc dai paisc y la reduziun di tēmps d'aspeta por vijites spezialistiches y prestaziuns diagnosticches. Por chëstes mosöres él a desposiziun 64 miliuns de euro fora dl Plann Nazional por se refá y jí inant (PNRR) cun chi che al gnará realisé ti proscimi agn danterater 10 ciases dla comunité, 3 ospedai dla comunité y 5 zentrales d'intervënt territoriales.

I sorvisc preodüs ne jará nia da realisé zënza le personal che ó ester, dantadöt nia tl ciamp sanitar. Porchël é la formaziun dl personal, so recrutamënt y ince le lian dles colaboradësses y di colaboradus por plü dî n ater punt zentral di impëgns por l'ann 2023. Al pröm post él dantadöt la metüda a desposiziun de posc de formaziun surapró por les profesciuns d'assistënza y posc por studié medejina, mo ince mosöres por fá gní plü atraëntes les profesciuns tl setur sanitar y sambëgn por fá gní vëia da les eserzité tl Südtirol. Cun le stanziament de 17,5 miliuns de euro fora dl bilanz provincial ti vëgnel dé a chësc setur le dërt pëis. Sce an tol en conscidraziun döt le volum dl bilanz tl setur sanitar se lascia chësta soma iustifiché saurí. Le medemo vel por i zirca 11,8 miliuns de euro fora dl bilanz provincial che vëgn metüs a desposiziun por la digitalisaziun tl setur sanitar. La digitalisaziun é n prozes progressif y dër strategich tres chël che al vëgn cherié les condiziuns por desfiré debota y te na maniera efiziënta les prestaziuns di sorvisc y insciö sambëgn ince por otimisé en general l'assistënza dles paziëntes y di paziënc. D'atri proiec importanc é da atué le Plann dla prevenziun nazional, da ciaré da rové do cun i intardiamënc gaujá dal COVID tl'assistënza sanitaria, por chëra che le Stat á metü a desposiziun incër 4,3 miliuns de euro, y da renforzé la rëi sozio-sanitara. Ince por afronté la pandemia da SARS-Cov-2, che nes acompagnëia tres ciamó, orarál indò ester mesi finanziaars.

Potenzié i sorvisc daimpró dai paisc y renforzé insciö ince la funziun dles doturies y di doturs de medejina generala, dles pediatres y di pediatri, y ince dles apoteches é bojëgns che ne pó nia plü gní sburlá.

La formaziun é n ater setur prinzipal olache al é da garantí sorvisc che á cosc che vá tendenzialmënter sö pert. Al é da dí che i un bëgn manco scolares y scholars co dan da agn, mo l'oferta formativa é plü ampla y vëgn ince anuzada te na majera mosöra. Chësc ó dí plü ores de scora, plü assistënza personala y n majer adatamënt individual dles prestaziuns. Na bona istruziun de nostes mitans y de nüsc mituns é na fondamënta importanta por le dagní, mo chësc comporta ince cosc surapró por le personal, i materiali didatics, sciöche ince n gran sforz a livel organisatif por la mobilité y l'assistënza por ci che reverda döta la vita da vignidé scolastica. Promöie l'azes ala formaziun ó dí assiguré le dërt de formaziun: anfat sce ara se trata dl trasport dles scolares y di scholars, de stipendiums por scolares y scholars, studëntes y studënc, de libri imprestá o de convic, döt chësc garantësc da podëi tó pert ala formaziun. Porchël unse aumenté i stipendiums, porchël ciarunse che al sides posc assá ti convic. I orun ti pité a dötes les mitans y jones, a düc i mituns y jogh tl Südtirol da avëi les mius oportunités formatives y insciö la mobilité sozjala, independentamënter da süa provegnënza y dales poscibilités economiches.

I ne investiun porchël nia ma te infrastrutöres y proiec de costruziun, mo dantadöt tla proietaziun ativa dl dagní. Por chësta rajun se darunse jö te na maniera ciamó plü critica y fondada cun la revijiun dl bilanz provincial por controlé les spëises. La palëta de prestaziuns y sorvisc dl'Aministraziun provinciala é espresciun dles aspetatives y di bojëgns dla sozieté a chi che i messun ti jí adincuntra tan bun che ara vá cun valutaziuns y tratatives politiches aladô. Tan desvalis che i interesc é, tan desvalia é ince l'odlada al bilanz provincial. Sciöche bele alzé fora plü iadi é la revijiun dl bilanz provincial n prozes continuënt. Por chësc unse bele cherié n valgönes poscibilités tecnich-informatices y sëgn unse ince metü sö n ofize aposta. Chësc dëida sambëgn, mo ne fej nia la cossa plü scëmpla, deache sparagné y renunzié n'é de regola nia obietifs politics che fej ligrëza y dëida ciafé sostëgn. Porimpó messarunse ciafé trus por ciaré che ince chësc message vëgnes azeté y capí.

Al é da dí che i un bëgn manco scolares y scholars co dan da agn, mo l'oferta formativa é plü ampla y vëgn ince anuzada te na majera mosöra.

Tl setur dl frabiché n'él preodü degönes ascortaziuns. Deperpo che tl bilanz inicial dl 2022 êl preodü stanziamënc de 70 miliuns de euro n'él en chësc ann bele odü danfora incër le 15 porcënt deplü. Implü é l'ativité de costruziun dl Istitut por le frabiché sozial (IPES) gnüda tuta demez dal bilanz provincial tres n imprëst. A chësta moda á l'Istitut por le frabiché sozial la poscibilitè da realisé plü debota i programs de costruziun y ressanamënt. Tres les mosöres dl frabiché abitatif che é bele danman éra jüda ti ultimi dezens da arjunje resultac importanc, sciöche por ejëmpl da aumenté de cotan le numer de abitaziuns de proprietè che rapresentëia implü por tröpa jënt n'assicuraziun solida dla vedlëza. Nia por caje n'é le setur dl frabiché abitatif sté n tema prioritar atira do la jüda en forza dl Statut d'autonomia, che é gnü regolamenté cun na lege provinciala aposta. Porvia dl fat che la spersa abitabla tl Südtirol é dër limitada, che les families vëgn tl medemo tëmp tres mëndres y che la domanda do lercs abitatives s'alza inant, resta le svilup orienté al dagní te chësc setur n impëgn important. En general ti él gnü dé cun le tëmp ai seturs dl alisiramënt abitatif y dl frabiché sozial n cheder normatif modern y orienté al dagní tres regolamentaziuns specifiches nöies. Le fin resta chël da scemplifiché inant les mosöres y les prozedöres. Te n gröm de posc resta indere le setur dl frabiché ciamó n "cantier d'avert" y porvia dl aumënt di prisc di imobii y dl material de costruziun jarál ciamó debojëgn de val' sëgns tlers y di mesi finanziares corespognënc.

Sön la basa de ci che é gnü descrit cina sëgn messess l'afermaziun fata tl scomenciamënt che la soma, che pé tan imprescionanta, de 6,69 miliarg de euro é relativamënter modesta, ester da capí, sce an pënsa ales aspetatives y ai bojëgns. A pora nia unse a desposiziun n bilanz da na bela gran soma che garantësc nia da inultima, ince sön la basa dles tratatives finanziares strancioses y de suzes cun le govern talian, dër tröpes poscibilités de realisaziun - che se damana n pü' de desponibilitè al compromis a livel provincial. L'acordanza finanziaira a chëra che an é rová cun Roma l'ann passé nes garantësc te na maniera che tëgn pro 137 miliuns de euro al ann en plü co denant y l'intenüda arjunta á mantigní les garanzies dl Pat de segurëza dl ann 2014. Insciö resta le model dinamich - che tëgn cunt de avenimënc che ara ne vá nia da odëi danfora, sciöche caji de catastrofes - inant impé, avisa tan co le prinzip dla completëza di paiamënc

confermé dal dërt costituzional. Ala domanda sön i mesi che nes speta ciamó dal'azisa sön i combustibli, n'él cina sëgn ciamó gnü dé degöna risposta. Chiló vá inant les tratatives cun le Stat. Avisa insciö vá ince inant les discusciuns sön la chestiun dla neutralité fiscala, plü avisa sön le fat che arbassamënc dles cutes eventuai a livel nazional podess avëi na faziun negativa sön nostes casses y che al oress spo ester te chësc caje mechanisms de compensaziun.

Tres les mosöres dl frabiché abitatif che é bele danman éra jüda ti ultimi dezens da arjunje resultac importanc, sciöche por ejëmpl da aumenté de cotan le numer d'abitaziuns de proprieté che rapresentëia implü por tröpa jënt n'assicuraziun solida dla vedlëza.

Öna dles concuistes zentrales arjunes cun i agn é le consolidamënt a dorada lungia dl'independënza finanziaria relativa dla Provincia de Balsan. Insciö podunse incö realisé ativamënter na ligna de nostes competënzes y les concretisé por mirit di mesi finanziari che i un a disposiziun. I podun ciaré zoruch a n ann rich de avenimënc por i 50 agn dl Secundo Statut d'autonomia: düc deboriada unse ciaré da renforzé la cosciënza dles zitadines y di zitadins por le valur fundamental de nostes disposiziuns autonomes cun festes desvalies, scomenciadies d'informaziun, iadi de delegaziuns, discusciuns y aziuns tla provincia. Nosta autonomia, cun sües regoles sön le proporz y le plurilinguism, comporta sambëgn ince cosc, mo ala fin vëgnel schivé conflic che podess avëi döt n ater pëis. Öna dles chestiuns cun chëra che i s'un dé jö y i se darun jö inant é sciöche i podun s'anuzé de nosta indipendënza relativa por arjigné ca y jí al miú, de por de, le tru devers dla sostignibilité. De chësc vers orunse chirí tres plü punc de referimënt a livel internazional por ancoré nosta autonomia sciöche ejëmpl positif de soluziun de conflic internazionala tla cosciënza dla comunité mondiala. La dezijiun da ti lascé lerch a n zënter de documentaziun modern dl'autonomia dl Südtirol tl zënter bibliotecar che an ó realisé a Balsan vá avisa te chësta direziun.

Öna dles concuistes zentrales arjunes cun i agn é le consolidamënt a dorada lungia dl'independënza finanziaria relativa dla Provincia de Balsan.

Tla Talia él indô sté tl ann che vá bel plan a piz na mudaziun dl podëi al govern. L'orientamënt de basa ideologich de n valgönes rapresentantes y de n valgügn

rapresentanc dla maioranza politica nöia a Roma ti mët dant ala Provinzia de Balsan da mête averda y ester prudëta. Les detlaraziuns che le govern á dé jö cina sëgn sön la sconanza, l'ampliamënt y la reconstituziun dl'autonomia dl Südtirol sciöche ince la desponibilitè desmostrada da orëi afronté concretamënter i problems che é danman, lascia sëgn somié n pü' massa pessimistiches les têmes albüdes tl pröm. Mo sciöche bele tan gonot ince en chësc iade desson iudiché aladô di ci che vëgn fat.

L'autonomia dl Südtirol ne podará mai gní conscidrada sciöche val' de stlüt jö. Tl significat de n'autonomia dinamica mëssera tresfora gní svilupada inant y adatada. La storia dl'interaziun di sogec desvalis a Viena, Roma, Balsan y Trënt nes á insigné che i raporc de forza pó ince tres indô se sposté: na posiziun de forza pó insciö diventé na posiziun de deblëza y ince le contrar pó sozede. Nosta autonomia se damana tres indô che al vëgnes fat coreziuns de svilups falá, sciöche al vá atualmënter debojëgn sön la basa dles sentënzes dla Curt Costituzionala do la reforma costituzionala dl 2001. Chiló se tratera da jí finalmënter sön chël tru che vëgn preodü dal articul 10 dla reforma costituzionala dl 2001, por coordiné le Statut d'autonomia cun les competënzes transversales definides inlaota, che oress dí les limitè avisa iló olache ares á na faziun negativa sön les competënzes autonomes dla Provinzia. Chësc n'é nia n tru zënza prighi y gnanca n tru scëmpl. Le govern talian nü á fat na confesciun tlera y á ince bele dé sëgns che al ó se dé da fá debota y concretamënter. Al é porchël ora da se paré ite les manies deboriada savon che i sun sot ala sconanza dl'Austria y dla comunité internazionala.

Nosta autonomia se damana tres indô che al vëgnes fat
coreziuns de svilups falá, sciöche al é atualmënter
debojëgn sön la basa dles sentënzes dla Curt
Costituzionala do la reforma costituzionala dl 2001.

Tan important che le coliamënt internazional te na rëi é y tan che al se arichësc podunse tres indô constaté te na maniera dër positiva propi te nosta provinzia porvia de súa funziun de punt danter cultures y lingac desvalis. L'avëi surantut cun suzes la presidënza de EUSALP dl 2022 y ince l'avëi surandada costrutivamënter ala Svizera, é dër n bun n ejëmpl. Te n ri momënt unse surantut responsabilitè por mené inant la roda dla presidënza sciöche simbol dles tradiziuns y dl movimënt tles Alpes y renforzé danü i obietifs che i un deboriada. Che chësc é garaté nes fej plajëi y nes fej sintí reconescënc deache a tröpes

tematiches y desfides, de chëres che i á baié incö, podunse ma ti jí adincuntra cun alianzes che vá sura i confins fora.

Te chësc contest ói ince nominé l'Euregio Tirol-Südtirol-Trentin y daidé recordé che la presidënza dl Südtirol é daimpró. Tratan chësta presidënza ciararunse indô da fá döt le poscibl por dé sègns importanc, dantadöt ti ciamps dla sostignibilité y ince dl tigní adöm dla sozieté.

Inultima oressi ciamó en cört fá referimënt a na tematica simbolisada dales döes righes da corú y dal #æquitas söinsom la plata: la iustizia dles oportunités y l'avalianza. Personalmenter sunsi dla minunga che na sozieté cun i medemi dërc é na gran oportunité che á tröc potenziai de svilup. Zënza dübe messunse lauré por n dër mudamënt cultural y strotoral te tröc ciamps de nosta sozieté. Ara se trata da partí y sostigní deboriada la ligrëza che caraterisëia na vita de dötes les porsones al medemo nivel te na sozieté cun dërc valis. Tl ann che vëgn dessel porchël gní adoté le Plann d'aziun por la parité de gënder ÆQUITAS. Chësc documënt de basa strategich vëgn metü sö a nivel local en atuaziun dla Cherta europeica por l'avalianza de ëres y ëi, sotescrita dl 2021, y se basëia sön na partezipaziun ampla dla sozieté. Fondamentalmënter nen jarára de mosöres desvalies te ot ciamps d'aziun: de ocupaziun, segurëza y proteziun dala violënza, formaziun, sanité, partezipaziun, segurëza sozuala, stereotips de gënder y media. Chësc sará na pera miliara importanta, mo ciamó plü essenzial él che al sides bele sëgn le maiú numer poscibl de porsones che se dais vigni de da fá por l'avalianza de gënder preodüda dal cuinto di obietifs de svilup sostignibl globai dles Naziuns Unides y stais ince ca por chësta: belavisa tl significat dl #everydayforfuture, por fá vigni de les cosses n pice püch damí. Chiló nen vára da tigní fora les contradiziuns che vëgn tres indô sö y da ciaré da jí ite compromisc costrutifs.

Personalmenter sunsi dla minunga che na sozieté cun i medemi dërc é na gran oportunité che á tröc potenziai de svilup.

Giulan de Osta atenziun! I me la inconforti a na discusciun costrutiva speran da tó na bona dezijiun sön chësc bilanz de previjiun.